

TIJDSCHRIFT
VAN HET
NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt“

TE

AMSTERDAM

5° Jaargang

AMSTERDAM
G. THEOD. BOM EN ZOON
1897

UIT BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

Paulus van Vianen.

In het *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses*. XV Band 1894. Wien Tempisky, komt een zeer lezenswaardig artikel voor van HEINRICH MODERN over den Nederlander PAULUS VAN VIANEN.

Dit artikel mag niet ontsnappen aan de aandacht van hen die belangstellen in de geschiedenis der medailles, vandaar dat wij in ons tijdschrift er een kort overzicht van geven.

PAULUS VAN VIANEN toch zou in Praag aan het Hof van Keizer RUDOLF II verschillende *gedenkpenningen* ontworpen en uitgevoerd hebben.

PAULUS VAN VIANEN was de zoon van den Utrechtschen goudsmid WILLEM EERSTENSZ VAN VIANEN en de jongere broeder van den beroemden kunstenaar ADAM VAN VIANEN. In Utrecht

leerde hij onder leiding van zijnen vader en van eenen zekeren CORNELIUS ELERTSZ (?) zijn vak en ging daarna naar Rome, waar hij reeds verschillende goudsmidswerken schiep en ook o. a. eenen tijd in de gevangenis doorbracht, uit nijd door zijn „kunstbroeders” aangeklaagd bij de Inquisitie. Veilig wist hij echter uit Rome weg te komen en zich in 1596 ongeveer, in Munchen te vestigen. Daar werden verschillende kunstvoorwerpen door hem vervaardigd.

In het wapenboek der Munchener goudsmiden vindt men zijn wapen en leest men o. a. deze woorden, waar wij de aandacht nu reeds op vestigen: Anno 1599 ist Paulus van Viana von Utrecht alhie maister worden . . . . anno 1613 ist gestorben zu Prag, ist des verstorbenen Kaisers Ruetophi cammergoltschmid gewesen . . . .

Men heeft gemeend dat in Munchen een medaille door hem gemaakt is met de beeltenis van Keizer Hendrik II, maar de prijs die hem daarvoor zou uitgekeerd zijn is veel te hoog, zoodat men veronderstellen moet dat hij een beeldje van zilver gemaakt heeft (men betaalde voor een medaille 20 à 25 florijnen).

Wel is misschien door hem vervaardigd in 1603 een medaille ter eere van JOSEPH KÖNIG raadsheer der stad Kempten en van zijn gemalin SABINA.

In ditzelfde jaar 1603 wordt VIANEN benoemd als „cammergoldschmid” van Keizer RUDOLF II en arbeidde van af dien tijd tot zijnen dood in 1613 (MODERN zegt 1614, wij komen hier nader op terug) in Praag. Hij maakte wonderschoon drijfwerk dat met dat van een BENVENUTO CELLINI zelf wordt vergeleken; niettegenstaande zijn verblijf in het buitenland bleef hij in voortdurende betrekking met zijn vaderland, waar hij in 1610 zelf eenigen tijd doorbracht.

Zijn arbeid als kunstenaar in zilversmidswerken vraagt minder onze aandacht, dan zijn scheppingen op het gebied der medailleerkunst. MODERN meent dat een 14tal stukken van zijne hand kunnen worden aangewezen. Wij laten hier de lijst volgen, de stukken zijn afgebeeld in het *Jahrbuch der Kunsthistorischen Sammlungen*:

1. Gegoten medaille ter eere van Keizer RUDOLF II. (afgebeeld l. c. T. IX. I) Dit stuk wordt reeds door BOLZENTHAL (*Skizzen zur geschichte der modernen Medaillen-Arbeit* p. 169) aan eenen Nederlandschen kunstenaar, zeer waarschijnlijk PAULUS VAN VIANEN, toegeschreven. Het stuk is echter niet geteekend of gedateerd. BOLZENTHAL noemt het een kroningsmedaille maar MODERN toont aan dat het

stuk eerst na 1601 kan ontstaan zijn; zou het niet in 1603 kunnen zijn gemaakt, toen VIANEN in Praag kwam, en dus voor het eerst in aanraking met den Keizer?

2. Ovale zilveren medaille, geciseleerd, van JOSEPH KONIG, raadsheer in Kempten en van zijn gemalin. Ook deze medaille is niet geteekend en niet gedateerd, maar zal, wanneer ze van Vianen is, moeten ontstaan zijn in 1602 of 1603 toen hij nog in Munchen arbeidde. ERMAN (*Deutsche Medailleure*, p. 86) neemt eenen kunstenaar aan, die zijn stukken met de verbonden letters P en V als monogram teekende en brengt dit stuk, hoewel niet geteekend, wegens inwendige redenen van stijl, tot dezen kunstenaar (l. c. IX. 2)

3. (z. j.) 1607? Gegoten penninkje ter eere van Christiaan II, keurvorst van Saksen. In 1607 was Christiaan II aan het hof te Praag. Ongeteekend en ongedateerd, door DOMANI toegeschreven aan den meester met het monogram P.V. (l. c. IX 3.)

4. 1608. Gegoten ovale medaille ter eere van Johann Conrad van Gemmingen, bisschop van Eichstädt, geteekend met monogram P.V. ongedateerd. Door ERMAN aan den meester met

P.V. toegeschreven: HERÆUS 10.5. (l. c. IX. 4.)

5. 1608. Dezelfde medaille doch grooter zonder monogram.

6. 1609. Ovale medaille met de beeltenis van Hans Petzoldt, monogram en gedateerd, niet afgebeeld; door ERMAN niet vermeld.

7. 1610. Ovale medaille met de beeltenis van Christiaan II, keurvorst van Saksen, met monogram, gedateerd, door ERMAN vermeld. HERÆUS 48. 28. (l. c. X. I.)

8. 1612. Gegoten ovale medaille, met allegorische voorstellingen, voorz. een vrouwenborstbeeld, keerz. een mannenskelet.

De verklaring dezer medaille en het in verband brengen met den dood van Keizer Rudolf II komt mij gezocht voor, de geheele uiteenzetting over dit stuk is meer romantisch dan waar.

Met monogram en gedateerd op 1613, bij ERMAN vermeld. (l. c. X. 1.)

9. Gegoten medaille met borstbeeld van Gotthard Starhemberg, met monogram en gedateerd op 1613, niet bij ERMAN. (l. c. X. 2.)

10. 1613. Ovale gegoten medaille van Her-

tog August den jongere van Brunswijk, en zijn vrouw Clara Maria. Met monogram en gedateerd, niet bij ERMAN. (l. c. X 3.)

11. 1614. Ovale gegoten zeer kleine medaille ter eere van Keizerin Anna met monogram en jaartal 1614. (l. c. X 4.)

12. Medaille ter eere van Keizer Rudolf II, (l. c. X 5) niet gedateerd en niet geteekend.

13. Medaille ter eere van Keizer Rudolf II, (l. c. X 6) met andere keerzijde, niet geteekend en niet gedateerd.

14. Ovale medaille met borstbeeld van Hertogin Elizabeth van Brunswijk. HERAEUS 41.10. (l. c. X 7.)

Zijn nu al deze stukken inderdaad van de hand van éénen kunstenaar en wel van den Nederlander Vianen? MODERN vindt het niet noodig om dit uitvoerig aan te toonen. Er zijn inderdaad redenen die een dergelijke conclusie zouden kunnen wettigen, zoo is de meerdere of mindere relatie der voorgestelde personen met het hof van Praag in de jaren 1601 tot 1613 niet te ontkennen, zoo schijnt de overeenkomst van stijl, vooral b. v. van

n°. 1 en n°. 8, zeer groot met de door Vianen uitgevoerde goudsmidswerken. Maar er zijn andere ons inziens sterker argumenten, die het niet toelaten om al deze stukken aan Vianen toe te schrijven. Vooreerst zijn de nummers 1 en 2, die toch nog met de meeste waarschijnlijkheid door hem zouden kunnen gemaakt zijn, niet geteekend, waarom zou dat monogram ontbreken juist in eenen tijd toen hij zijn carrière begon en zijn naam maken moest? Bovendien verschillen de monogrammen onderling zeer in vorm en details, er is echter een veel grootere „maar.” Een der stukken is voorzien van het monogram P en V en is gedateerd met het jaar 1614 ... toen was Vianen gestorven! Wij zagen dit reeds bevestigd door het wapenboek der goudsmiden van de stad Munchen en nog eens wordt dit uitdrukkelijk geconstateerd in een brief van PHILIPS HAINHOFER, geschreven 5 Juni 1613 aan Hertog Philips van Pommeren en Stettin. Zeer terecht zegt MEIER in het *Numismatisches Literatur-Blatt* van M. BAHRFELDT (n°. 91—92 van Mei 1896) dat dit zeer ernstige gegeven door MODERN volkomen genegeerd wordt. Ook de vermelding in het Munchener Wapenboek wordt wel wat al te gemakkelijk op zij geschoven, en zijn conjectuur dat Vianen in 1614 aan de pest overleden zou zijn,

mist allen grond. Het is te gewaagd om in verband met dit onomstootelijk feit dat VIANEN in 1613 gestorven is, aan hem toe te schrijven de volledige reeks medailles die wij meedeelden. Zonder nadere aanwijzingen uit de rekeningen van het Kaiserhaus b.v. of andere bevestigingen mogen wij inderdaad geen andere conclusie trekken dan dat *misschien* VIANEN tusschen 1596 en 1613 eenige medailles gemaakt heeft.

Ten slotte zij de aandacht nog gevestigd op de uitstekende wijze waarop de stukken in het Tijdschrift van de Oostenrijksche verzamelingen zijn weergegeven. In den volgenden jaargang van ditzelfde tijdschrift komt een artikel over PETER FLÖTNER als „Plastiker und Medailleur” voor. Ook bij dit artikel zijn voortreffelijke afbeeldingen.

D. C.